

Manstrup

Kulturmiljø nr. 71

Tema

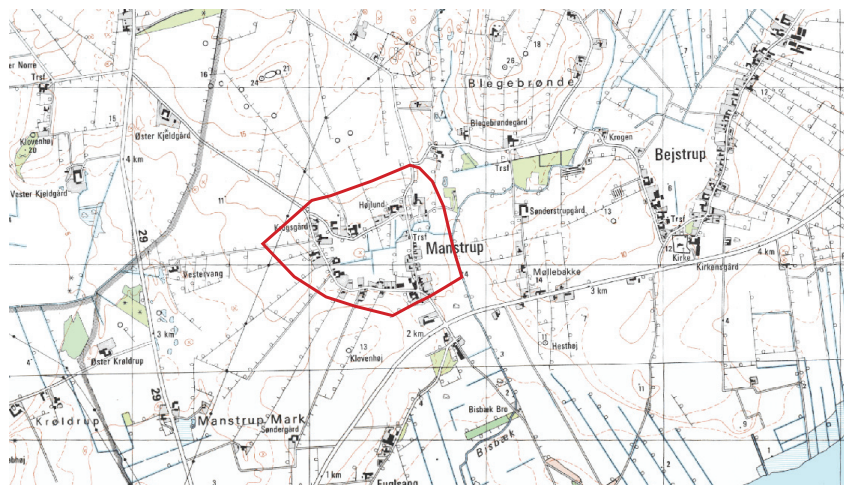
Bosættelse landet

Emne(-r)

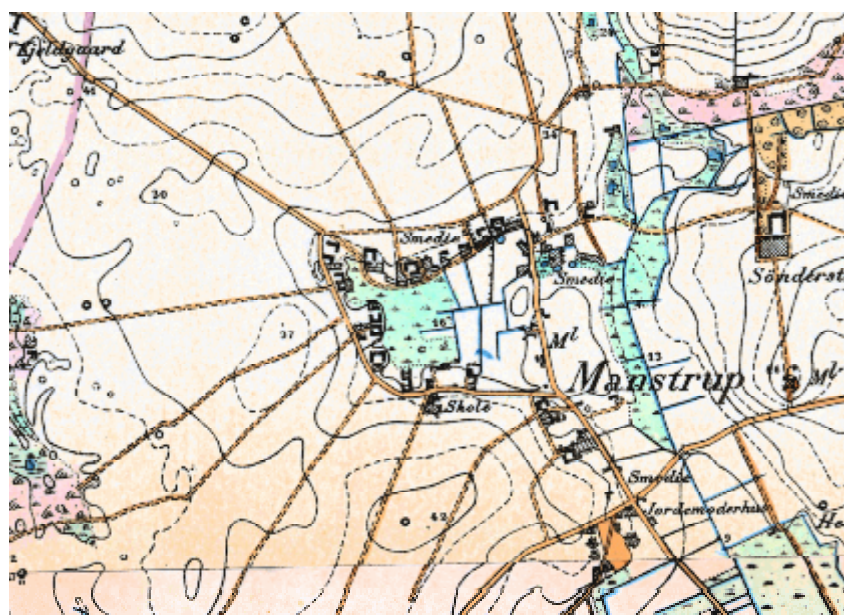
Landsby, forteby

Sted/Topografi

Manstrup, Bejstrup sogn, Han Herred.

Manstrup ligger ca. 2 km. fra Limfjorden i syd og omkring 8 km i fugleflugt fra Fjerritslev i nord. Landsbyen er beliggende i sognet Bejstrup, som er kendetegnet ved et jævnt terræn, der kun få steder når højder over 20 meter. I Manstrups udkant udgør Bikbæk et naturligt hjørneskel mod nordøst. På fjordsiden, syd for Manstrup, findes en bræmme af hævede jordbundsaflejringer fra stenalderen og nogle engdrag. Nærterrænet ved Manstrup er præget af en bræmme af træer, der omgiver den bløde støvleform, som Manstrup danner med vejene Manstrupvej mod syd og sydvest, Højlundsvej mod nord og Sigurdsholmsvej mod øst. Det omkringliggende område består af opdyrkede marker og engdrag.

Tid

Middelalderen og frem til i dag

Karakteristik

Første gang Manstrup nævnes i skriftlige kilder er 1462, men landsbyen er formentligt opstået i middelalderens begyndelse. Navnet "Manstrup" kunne tyde på, at landsbyen er opstået i 1100-1200-tallet, hvor endelsen "-torp" blev anvendt hyppigt for nyanlagte bebyggelser. Det første samlede kendskab til Manstrups omfang og bebyggelse er fra Christian V's matrikel af 1682, hvor landsbyen bestod af 22 gårde med et dyrket areal på 497 tdr. land. Hovederhvervet var agerbrug.

*Manstrup gadekærforte set fra syd.
Aalborg historiske Museum 2006.*

Manstrup er en typisk forteby, hvor bebyggelserne samler sig om et åbent friholdt fællesareal. I Manstrups tilfælde består fortens af et gadekær og et stort sumpet engområde, der tidligere har været helt eller delvist vandfyldt. Landsbyens udformning er således nært sammenhængende med landskabets udformning. I det plane landskab kunne gårdene ganske vist placeres ret frit, men de lave og fugtige arealer kunne vanskeligt bebygges og kom derfor til at udgøre et naturligt defineret centrum for bebyggelsen. Med placeringen omkring den store forte blev Manstrups bebyggelse 'strakt' ud over et meget langt vejforløb. Gårdene kom derfor ikke til at danne de tætte husrækker, der kendes fra andre landsbyer.

*Sigurdsholmsvej set fra syd.
Aalborg historiske Museum 2006.*

Bebyggelsesbilledet synes ikke at have ændret sig meget før efter 1880'erne, hvor fortens udformning fra aftegningerne på kortet ser ud til at være påbegyndt drænet med kanaler. I hvert fald synes antallet af

gårde at svare til situationen på optegnelserne til matriklen i 1682. Mod sydøst langs Sigurdsholmsvej er der i det 20. årh. opført parcelhuse, således at "støvlen" stort set er beklædt med bebyggelser hele vejen rundt (se luffoto).

Manstrup og det omkringliggende område er frodigt og jævnt, og ved udskiftningen i starten af 1800-tallet var det dermed muligt at udskifte Manstrup i en såkaldt stjerneformet udskiftning – pointen her er, at ingen blev snydt, fordi hele området var dyrkbart. Markerne nord, vest og syd for Manstrup har bibeholdt den karakteristiske stjerneformede karakter (se luffoto). Mod nordøst ligger en gård, der på sin vis bryder de uberørte markarealer, men netop denne grund har været bebygget, før man lavede kortene i 1880'erne, og bliver regnet som en del af kulturmiljøet.

Bevaringstilstand

Fortestrukturen er i særlig høj grad velbevaret i Manstrup. Den nuværende relativt spredte bebyggelse langs Højlundsvej og Manstrupvej er ganske vist hovedsagelig af yngre dato, men det kan antages, at placeringen synes at lægge sig tæt op af de foregående bebyggelses placering.

*Manstrupvej set fra øst.
Aalborg historiske Museum 2006.*

Den tætliggende bebyggelse på den sydligste del af Sigurdsholmsvej bryder dog uheldigvis med det århundredegamle bebyggelsesmønster, som Manstrups løse struktur i øvrigt ellers er et godt eksempel på.

Sårbarhed og virkemidler

Oplevelsen af bebyggelsens spredte placering omkring forten vil være truet ved etableringen af flere huse eller gårde langs de tre veje Manstrupvej, Højlundsvej og Sigurdsholmsvej. Samtidig må det understreges, at den åbne forte vil miste sin værdi, hvis de nuværende gårde og huse skal udvide ind mod centrum. Anlæg af nye huse inde i forteområdet vil være direkte ødelæggende for kulturmiljøet.

Manstrupvej set fra nordvest.
Aalborg historiske Museum 2006.

En fremtidig regulering og udvikling af kulturmiljøets værdier bør baseres på udarbejdelsen af en bevarende lokalplan for området. I denne sammenhæng skal det nævnes, at Fjerritslev Kommune allerede har udviklet en lokalplan for området Bejstrup og Bejstrup Sogn, og dermed Manstrup, men foreløbigt uden bevarende bestemmelser for kulturmiljøet Manstrup.

Oplevelsen af den stjerneformede udstykning af Manstrups jorder vil være truet ved bortfjernelse af de lave skel, der synliggør markernes afgrænsninger, hvilket kunne være en følge af evt. sammenlægninger til større dyrkningsenheder.

Bonitering

Kulturmiljøet besidder pædagogisk autentisk værdi i kraft af den velbevarede fortstruktur, og de omgivende opdyrkede markers let genkendelige præg af stjerneudskiftningen. Manstrup er således i en sjælden grad en velbevaret repræsentant for gruppen af fortebyer, der tidligere har været hyppige i Danmark. Den nære sammenhæng mellem landsbyens struktur og det naturgivne grundlag opleves umiddelbart.

Kontekst/sammenhænge

I den tidlige middelalder blev en lang række danske landsbyer udlagt omkring forter. Ud over Manstrup kan fra Himmerland nævnes Voldsted som eksempel på en fortelandsby.

Kildemateriale

Bevaringsinteresserne i 21 landsbyer i Nordjyllands Amtskommune.
Nordjyllands Amt 1981.

De kulturhistoriske interesser i landskabet. Miljø- og Energiministeriet
– Skov- og Naturstyrelsen 1997.

Lokalplan 38 for Bejstrup og kommuneplantillæg nr. 16.

Pedersen, Henrik: *De Danske Landbrug.* København 1975.

Stokholm, Torben & Duch, Christian: *Landsbymiljøer ved Aalborg -
Aalborg-bogen.* Aalborg 1977.

Trap, Hjørring Amt, 5. udg. 1960.

Beskrivelsen er udarbejdet af Aalborg historiske Museum.